

Prof. dr hab. Anna Szelałowska
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie
Katedra Miasta Innowacyjnego
Al. Niepodległości 162
02-554 Warszawa
e-mail: anna.szelałowska@sgh.waw.pl

Radom, 28.05.2022 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Anny Kowal-Pawul

pt.:

“Ekonomiczne uwarunkowania i konsekwencje cyfryzacji podatku od towarów i usług w Polsce”

napisanej pod kierunkiem naukowym dra hab. Grzegorza Przekoty, prof. PK oraz dra Wojciecha Lichoty (promotora pomocniczego)

I. Uwagi wstępne

Podstawą prawną przygotowanej recenzji rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Kowal-Pawul są wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018, poz. 1668, tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 574 z późn. zm.). Recenzja została przygotowana na podstawie pisma Pani Prof. Elżbiety Feret, Prorektor ds. Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 28 marca 2022 r.

Za podstawę oceny rozprawy doktorskiej przyjęto następujące kryteria:

- stopień oryginalności problemu naukowego
- ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie ekonomia i finanse
- umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Kandydatkę.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem naukowym Pana Dra hab. Grzegorza Przekoty, prof. PK oraz Pana Dra Wojciecha Lichoty (promotora pomocniczego) w Instytucie Ekonomii i Finansów Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego. Praca, licząca 394 strony, ma charakter teoretyczno-empiryczny. Struktura pracy jest poprawna i zgodna z formalnymi wymogami badań naukowych a układ jej treści przejrzysty i logiczny. Rozprawę tworzą: Wstęp, pięć spójnych rozdziałów, Zakończenie, imponująca bibliografia zawierająca 428 pozycji literaturowych (w tym 379 publikacji zagranicznych), 41 dokumentów prawnych i 42 źródła internetowe, spis 97 tabel oraz 96 rysunków.

II. Ocena trafności sformułowania tematu, wyboru obszaru i przedmiotu badań

Dokonując oceny merytorycznej dysertacji mgr Anny Kowal-Pawul pt. „Ekonomiczne uwarunkowania i konsekwencje cyfryzacji podatku od towarów i usług w Polsce” należy podkreślić, że podjęta tematyka i obszar badawczy, zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia, są ważne, aktualne, trafne i istotne w odniesieniu do aktualnych krajowych i zagranicznych trendów badawczych. Sformułowany tytuł pracy doktorskiej wykazuje cechy dysertabilności i jednoznacznie określa rozważany problem, pozostając w zgodności z treścią opracowania. O rosnącym zainteresowaniu tą tematyką świadczy intensywny wzrost w ostatnich dekadach krajowych i zagranicznych publikacji poświęconych problemowi digitalizacji (której ulega cała gospodarka światowa), w tym coraz większe zainteresowanie naukowców cyfryzacją systemu podatkowego i jej przełożeniem na funkcjonowanie podmiotów gospodarczych oraz na unikanie i uchylanie się od opodatkowania. Dynamiczny rozwój rozwiązań cyfrowych wymusza dostosowanie prawa podatkowego do nowych uwarunkowań w jakich przyszło działać zarówno podmiotom indywidualnym, jak i instytucjonalnym. Gospodarka cyfrowa, dzięki wykorzystaniu coraz popularniejszych narzędzi bazujących na uczeniu maszynowym i sztucznej inteligencji, wpływa na usprawnienie procesu pozyskiwania, przetwarzania, wykorzystania i przechowywania informacji podatkowych. Ponadto sprzyja ona również szybszemu wykrywaniu oszustw podatkowych i m.in. dzięki temu zmniejszaniu luki podatkowej. Stąd też opisane przez mgr Annę Kowal-Pawul zagadnienie mieści się w zakresie dziedziny nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Oryginalność podjętej tematyki pracy doktorskiej podkreśla zawężenie przez Autorkę obszaru badawczego do cyfryzacji podatku od towarów i usług (VAT) w Polsce. Przyjęty przez Doktorantkę proces badawczy, kształtujący strukturę recenzowanego opracowania pozwolił, zdaniem recenzentki, kompleksowo i rzetelnie przedstawić podjętą tematykę rozprawy.

III. Ocena stopnia oryginalności problemu badawczego

Wyznaczonym przez Doktorantkę we Wstępie głównym problemem badawczym było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie „czy cyfryzacja podatku od towarów i usług spełnia swoją rolę w zakresie ograniczenia luki podatkowej w Polsce” (s. 14). Uszczegółowienie tak sformułowanego głównego problemu badawczego nastąpiło poprzez sformułowane pięciu problemów pomocniczych (s. 14):

- 1) „Czy cyfryzacja podatku od towarów i usług ma wpływ na ograniczanie nieuczciwej konkurencji w wybranych sekcjach gospodarki: budownictwie i handlu?
- 2) Czy występują korzyści z zastosowania rozwiązań w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług z punktu widzenia przedsiębiorstw?
- 3) Jakiego rodzaju koszty ponoszą przedsiębiorstwa w związku ze stosowaniem rozwiązań w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług?
- 4) Czy w przedsiębiorstwach korzysta się z rozwiązań w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług dobrowolnie?
- 5) Czy likwidacja stawek obniżonych może przyczynić się do zmniejszenia ubytku dochodów podatkowych?”.

Postawiony przez Doktorantkę główny problem badawczy ma charakter dysertabilny i w pełni nawiązuje do obecnych osiągnięć oraz potrzeb nauki i praktyki, co zasługuje na szczególne docenienie wkładu Autorki. Wybrany problem badawczy nie jest łatwym zagadnieniem do zbadania ze względu na jego interdyscyplinarność i wielowątkowość. Jednakże, zdaniem recenzentki, Autorka doskonale poradziła sobie z odpowiedzią na tak

sformułowane pytanie badawcze. Ograniczenie luki podatkowej jest priorytetem w każdym systemie podatkowym, w którym oszustwa podatkowe stanowią odwieczny problem zarówno w krajach rozwijających się, jak i w krajach rozwiniętych. Doktorantka słusznie wskazała, że cyfryzacja VAT ma służyć w głównej mierze zmniejszeniu luki podatkowej, poprzez większą i szybszą wykrywalność wyłudzeń podatku od towaru i usług. O oryginalności tak sformułowanego problemu badawczego świadczy stosunkowo niewiele kompleksowych opracowań naukowych poświęconych uwarunkowaniom i konsekwencjom cyfryzacji VAT w Polsce, która de facto, w ramach podejmowanych działań uszczelniających polski system podatkowy, w tak rozumianym kontekście, ma miejsce dopiero od 2016 roku. Problem badawczy jest zatem zagadnieniem ważnym z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia, aktualnym i wciąż niezbadanym dogłębnie w polskiej literaturze przedmiotu. Na szczególną uwagę zasługują sformułowane przez Doktorantkę pomocnicze problemy badawcze, zawężające badania do sekcji F (budownictwo) i sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli). Autorka bardzo dobrze uzasadniła wybór tych dwóch sekcji do analizy podkreślając ich znaczący udział w powstaniu oszustw podatkowych i poszerzaniu szarej strefy. W ramach poszukiwań korzyści i kosztów wpływających dla przedsiębiorstw z cyfryzacji VAT Autorka zbadała w jaki sposób wprowadzone rozwiązania w systemie podatkowym realizują cele fiskalne państwa i usprawniają sprawozdawczość finansowo-podatkową w podmiotach gospodarczych. Konsekwencją takich rozważań było zbadanie przez Doktorantkę dobrowolności korzystania z istniejących rozwiązań w ramach cyfryzacji VAT przez polskie przedsiębiorstwa, a co za tym idzie Autorka weryfikowała czy uproszczenie systemu podatkowego poprzez ujednoczenie stawek podatku od towarów i usług w Polsce ograniczy unikanie i uchylanie się od opodatkowania. Zaletą przeprowadzonych przez Doktorantkę badań jest uwzględnienie jedenastoletniego okresu analizy, pozwalającego na obserwację zmian wpływów podatkowych z okresu sprzed cyfryzacji oraz po wprowadzeniu reform, co według wiedzy recenzentki, do tej pory nie było badane w takim stopniu w rozprawach doktorskich w Polsce.

W świetle powyższych problemów badawczych należy stwierdzić, że Autorka rozprawy podjęła się niełatwego, ale istotnego zadania polegającego na poszukiwaniu odpowiedzi na tak istotne dla polskich finansów publicznych kwestie.

IV. Ocena oryginalności celów badawczych pracy, hipotez badawczych i metod badawczych wykorzystanych w pracy do rozwiązania problemu badawczego i udowodnienia hipotezy

Doktorantka przyjęła za cel główny rozprawy „ocenę konsekwencji procesu cyfryzacji podatku od towarów i usług w Polsce z punktu widzenia budżetu państwa oraz działalności przedsiębiorstw” (s. 16). W polskiej literaturze przedmiotu nie było do tej pory prac, które by zawierały holistyczną analizę skutków cyfryzacji VAT dla budżetu państwa jak i dla przedsiębiorstw. Tym samym oryginalność celu badawczego wynika, zdaniem recenzentki, z faktu, że problematyka podjęta przez Doktorantkę nie została jeszcze dogłębnie i wyczerpująco spenetrowana badawczo w polskiej literaturze. Poza tak sformułowanym celem głównym pracy doktorskiej zostało wyznaczonych pięć celów pomocniczych (s. 16):

- 1) „ocena wpływu cyfryzacji podatku od towarów i usług na ograniczanie nieuczciwej konkurencji w obszarze podatku w wybranych sekcjach gospodarki: budownictwie i handlu;
- 2) rozpoznanie korzyści uzyskiwanych w przedsiębiorstwach w związku ze stosowaniem narzędzi w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług;

- 3) rozpoznanie rodzaju kosztów ponoszonych w przedsiębiorstwach w związku z zastosowaniem narzędzi w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług;
- 4) rozpoznanie w jakiej części przedsiębiorstw korzysta się z narzędzi cyfryzacji podatku od towarów i usług dobrowolnie (nie pod groźbą sankcji);
- 5) ukazanie czynności z ujednoczenia stawki podatku od towarów i usług jako wsparcia procesu cyfryzacji w walce z negatywnym zjawiskiem luki podatkowej”.

Tak sformułowany cel główny rozprawy i cele pomocnicze są poprawne, przejrzyste i wymagały wykazania pogłębionej wiedzy teoretycznej i praktycznej Doktorantki w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Rozważania Doktorantki w pięciu rozdziałach ogniskują się na weryfikacji hipotezy głównej, zgodnie z którą „cyfryzacja podatku od towarów i usług przyczynia się do zmniejszenia luki podatkowej w Polsce” (s. 16). Ponadto weryfikacji zostało poddanych 5, wymienionych na s. 17, hipotez pomocniczych:

- 1) „Proces cyfryzacji podatku od towarów i usług ma większy wpływ na ograniczenie nieuczciwej konkurencji w budownictwie niż w handlu.
- 2) W przedsiębiorstwach zauważa się korzyści z zastosowania narzędzi w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług.
- 3) Stosowanie narzędzi w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług wiąże się z ponoszeniem kosztów przez przedsiębiorstwa oraz zagrożeniem utraty płynności finansowej.
- 4) W przedsiębiorstwach korzysta się z rozwiązań w ramach cyfryzacji podatku od towarów i usług dobrowolnie (nie pod groźbą sankcji).
- 5) Obniżone stawki podatku od towarów i usług czynią polski system podatkowy skomplikowanym, a ich likwidacja może zmniejszyć ubytek dochodów podatkowych”.

Przedstawione hipotezy zweryfikowano w sposób wysoce satysfakcjonujący w oparciu o przegląd literatury, badania empiryczne oraz poprzez weryfikację licznych dokumentów. Z całym przekonaniem można stwierdzić, że cele rozprawy doktorskiej i sformułowane hipotezy badawcze są spójne, właściwie zintegrowane z tematem pracy i dobrze wyznaczają zakres badawczy dysertacji, co w sposób niezwykle przejrzysty i syntetyczny zostało zaprezentowane w ideogramie badań własnych na s. 19 rozprawy.

Wykorzystane przez Autorkę metody badawcze wskazane na s. 17 rozprawy są adekwatne do treści teoretycznej i empirycznej rozprawy i nie budzą wątpliwości. Autorka przeprowadziła badania ankietowe od lipca do października 2020 roku na terenie całej Polski wśród 283 przedsiębiorstw z sekcji F oraz 301 przedsiębiorstw z sekcji G. Zaprezentowana przez Doktorantkę w rozdziale 4. metodologia przeprowadzonych badań jest rzetelna i dowodzi umiejętności prowadzenia badań naukowych. Przeprowadzone badania ankietowe zostały poprawnie zinterpretowane a zastosowane metody właściwie dobrane. Autorka z niezwykłą starannością dokonała omówienia wyników badań porównując badane przedsiębiorstwa z sekcji G i sekcji F oraz wskazując rozbieżności w uzyskanych odpowiedziach. Dobrym posunięciem było nawiązanie do wyników raportu NIK, wskazujące na znajomość badanej problematyki i umiejętność przygotowania kwestionariusza badania ankietowego pod wyciągnięcie wniosków z przeprowadzonych badań własnych. Ponadto słusznym posunięciem było rozszerzenie wniosków wpływających z przeprowadzonego badania ankietowego o analizę wybranych zmiennych makroekonomicznych w omawianej tematyce podatkowej. Autorka, dzięki właściwie dobranym metodom, umiejętnie przeszła od analizy luki VAT w Polsce do analizy luki VAT w Unii Europejskiej. Należy docenić konsekwencję Autorki w badaniu jednego przyjętego okresu analizy. Zaproponowane przez Doktorantkę propozycje rozwiązań ograniczających lukę VAT są spójne z przyjętą przez Autorkę hipotezą badawczą oraz ze sformułowanym problemem badawczym.

Doktorantka wielokrotnie potrafiła wskazać na nietypowe wnioski wypływające z przeprowadzonych badań dobrze osadzając je w realiach gospodarczych. Skrupulatność i dokładność zaprezentowanych badań empirycznych w rozdziale 4. i 5. zasługują na szczególne podkreślenie rzetelności naukowej Doktorantki.

V. Ogólna wiedza teoretyczna Kandydatki w dyscyplinie ekonomia i finanse

Po analizie treści rozprawy doktorskiej mgr Anny Kowal-Pawul z całym przekonaniem można stwierdzić, że Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną nie tylko z obszaru teorii podatków i prawa podatkowego, ale w szerszym kontekście z teorii finansów publicznych, finansów przedsiębiorstw, teorii konkurencyjności, teorii wzrostu gospodarczego, teorii ekonomii instytucjonalnej i teorii innowacji. Autorka w swych rozważaniach sięga w rozdziale 1. do scholastyków, merkantylistów, kameralistów, fizjokratów, liberałów, do przedstawicieli ekonomii klasycznej, socjalistów, kapitalistów, keynesistów, neoklasyków, monetarystów aż po przedstawicieli ekonomii behawioralnej. Tak rzetelny przegląd literatury odnoszącej się do podatków wymaga bardzo dobrej umiejętności syntezy omawianych teorii. Nieczęsto można spotkać w rozprawach tak dobrze zaprezentowany przegląd literatury w badanej problematyce. Doktorantka równie dobrze omówiła w rozdziale 2. teoretyczne i praktyczne aspekty oraz konsekwencje ciężaru podatkowego powołując się na najczęściej cytowanych autorów poruszających w swych publikacjach kwestie opodatkowania. Treść rozdziału drugiego dowodzi, że Doktorantka umiejętnie łączy wiedzę teoretyczną z praktyczną i potrafi wyjaśnić w sposób klarowny zasady działania systemu zobowiązań podatkowych, funkcje i elementy konstrukcyjne podatków, w tym głównie VAT i jego ewolucję w UE. Dzięki takiej narracji mgr Anna Kowal-Pawul płynnie przeszła do omówienia kwestii ucieczki przed opodatkowaniem, oszustw podatkowych i wiążącej się z tym luki VAT. Niezwykle cenne z poznawczego punktu widzenia są również rozważania Autorki nad dotychczasowymi rozwiązaniami wprowadzonymi w polskiej praktyce gospodarczej, których celem było ograniczenie luki VAT i minimalizacja oszustw podatkowych. Doktorantka bardzo mocno osadziła również swoje badania teoretyczne na skutkach przekładających się z cyfryzacji podatku od towarów i usług na budżet państwa i na płatników VAT. W sposób przejrzysty i dokładny omówiła ona stosowane narzędzia cyfryzacji VAT porównując je z instrumentarium stosowanym w innych krajach. Niezwykle istotnym wkładem Autorki do dyscypliny ekonomia i finanse są zawarte w rozdziale 5 badania porównawcze skali oszustw podatkowych w Polsce na tle innych państwa UE i tym samym wpływu skuteczności egzekwowania zaległości podatkowych na cyfryzację VAT. O dojrzałości naukowej Doktorantki świadczą zaprezentowane przez nią wnioski w rozdziale 5. dotyczące ujawniania dochodów przez przedsiębiorstwa i możliwości wychodzenia przez nie z szarej strefy na skutek wzrostu cyfryzacji VAT. Niezwykle cenne są również autorskie propozycje rozwiązań ograniczających lukę VAT, w tym działań o charakterze technicznym i legislacyjnym.

Podjęte przez Doktorantkę zagadnienie ma charakter interdyscyplinarny, chociaż w rozprawie skoncentrowano się na skutkach cyfryzacji podatku od towarów i usług. Pomyślna realizacja przyjętych przez Autorkę założeń badawczych jest między innymi rezultatem podporządkowanej intencjom badawczym struktury pracy, która posiada walory merytoryczne, poznawcze i implementacyjne. Sposób rozwiązania postawionego problemu badawczego pozwala na stwierdzenie, że praca stanowi istotny i niewątpliwy wkład Pani mgr Anny Kowal-Pawul w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse w zakresie zidentyfikowania ekonomicznych uwarunkowań i konsekwencji cyfryzacji VAT w Polsce. Takie ujęcie tematu tworzy jednocześnie poważny impuls do dalszego rozszerzenia zakresu i skali badań nad tym interesującym problemem w skali globalnej. Podejście Doktorantki do badanych zagadnień w świetle aktualnego stanu wiedzy jest prawidłowe i odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Dzięki nawiązaniu do dotychczasowego dorobku nauk ekonomicznych

Doktorantka badając analizowane zagadnienia potrafiła właściwie wyeksponować ten dorobek na potrzeby przedmiotowej rozprawy doktorskiej.

Mając na uwadze powyższe, należy podkreślić, że Pani mgr Anna Kowal-Pawul wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, formułowania i rozwiązywania problemów naukowych przy pomocy właściwie dobranych metod badawczych. Doktorantka udowodniła wszechstronny zakres wiedzy w obszarze cyfryzacji podatku od towarów i usług i jej uwarunkowań rozwoju. Zaprezentowany przez Doktorantkę poziom wiedzy teoretycznej a także wyróżniający przegląd krajowej i zagranicznej literatury dowodzą posiadania przez Doktorantkę szerokiej wiedzy w dyscyplinie ekonomia i finanse.

VI. Język i formalna strona rozprawy

Pod względem językowym i formalnym recenzowana dysertacja zasługuje na dobrą ocenę chociaż, jak w wielu opracowaniach naukowych, zdarzają pewne niedociągnięcia o charakterze technicznym m.in.:

- brak wskazania źródła odsyłającego do stwierdzenia Cycerona, że podatki są sprężyną państwa” (s. 9) – jest to o tyle istotne, że sprężynę wynaleziono w 1500 roku zaś Cyceron żył w latach 106-43 p.n.e. kiedy jeszcze sprężyn, we współczesnym rozumieniu, nie było. W oryginale chodziło o to, że podatki są głównym źródłem rozwoju i funkcjonowania państwa (Imperium Rzymskiego): „Vectigalia nervi sunt reipublicae”
- użycie pleonazmu „podatek VAT” w specjalistycznym, ekonomicznym opracowaniu naukowym jakim jest rozprawa doktorska; oczywiście można się z tym nie zgadzać, tak jak niektórzy językoznawcy uważający taki zwrot jak „podatek VAT” za pleonazm pozorny – zwłaszcza kierowany do osób, które nie wiedzą co znaczy skrót VAT i że zawiera w nazwie odpowiednik słowa „podatek”.
- używanie zamiast „liczba” określenia „ilość” do rzeczowników policzalnych („badanie ilości przedsiębiorstw” s. 224, „ilość przedsiębiorstw” s. 231, 233, 244, 247; „ilość odpowiedzi” s. 253, 255);
- pisanie skrótów łacińskich tj. „op. cit.” kursywą;
- brak konsekwencji w powoływaniu się na autorów (raz samo nazwisko, innym razem inicjał imienia i nazwisko lub pełne imię i nazwisko),
- pozostawienie na końcu wierszy pojedynczych liter i liczb,
- nieliczne błędy literowe i drobne niedociągnięcia redakcyjne.

Powyższe niedociągnięcia nie ujmują jednak w żaden sposób wartości recenzowanej pracy doktorskiej i nie zaniżają pozytywnej oceny merytorycznej dysertacji. Do najważniejszych walorów recenzowanej rozprawy doktorskiej należą:

- ważność i aktualność podjętego tematu, w tym próba wypełnienia luki badawczej w krajowej literaturze przedmiotu w dyscyplinie ekonomia i finanse,
- przejrzystość rozprawy i syntetyczny wywód naukowy,
- właściwy dobór metod badawczych do części empirycznej,
- przeprowadzenie badań ilościowych i jakościowych na dobrym poziomie,
- syntetyczne opracowanie wyników badań empirycznych przeprowadzonych przez Autorkę,
- umiejętność formułowania samodzielnych wniosków.

Recenzentka nie doszukała się w dysertacji wielu obszarów polemicznych. Jednakże oczekuje się od Doktorantki ustosunkowania się podczas publicznej obrony do następujących kwestii:

- 1) Czy, i jeśli tak to dlaczego, cyfryzacja podatku od towarów i usług jest w stanie zlikwidować karuzelę VAT?

- 2) Czy, i jeśli tak to dlaczego i w jaki sposób, należy ulepszyć białą listę podatników VAT?
- 3) Czy zgodzi się Pani ze stwierdzeniem, że „od ponad 10 lat przepisy podatkowe są tworzone w interesie biznesu informatycznego („cyfryzacja podatków”), co zmusza podatników i państwo polskie do „napychania kieszeni” firmom z tej branży” (cytowane za: Redaktor Naczelny, Przedmowa, Miesięcznik Doradztwo Podatkowe. Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych 2022, nr 1¹)?

Reasumując, potencjał badawczy mgr Anny Kowal-Pawul przejawiający się m.in. w formułowaniu problemów badawczych i ich rozwiązywaniu stanowi o istotnych walorach przedłożonej pracy doktorskiej. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest pracą niezwykle inspirującą poznawczo, charakteryzującą się niewątpliwą użytecznością prezentowanych wyników dla praktyki. Autorka z łatwością porusza się na wielu płaszczyznach systemu podatkowego ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań i skutków cyfryzacji VAT w Polsce oraz wykazuje się ponadprzeciętną wnikliwością badawczą.

VII. Konkluzja

Zdaniem recenzentki rozprawa doktorska mgr Anny Kowal-Pawul jest pracą bardzo wartościową, oryginalną, świadczącą o dużym zasobie wiedzy Autorki w zakresie dziedziny nauk społecznych - w dyscyplinie ekonomia i finanse. Osiągnięte przez Doktorantkę rezultaty badawcze wynikają z bardzo dobrego poziomu erudycji w zakresie krajowej i zagranicznej literatury naukowej w podjętej dyscyplinie badań. W świetle poczynionych ustaleń stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane w art. 13. ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018, poz. 1668, tekst jedn. Dz. U. 2022, poz. 574 z późn. zm.). Stanowi ona bowiem oryginalne rozwiązanie przez Autorkę problemu naukowego w sposób samodzielny i poprawny pod względem warsztatu metodologicznego. Przedmiotowa dysertacja wykazuje zawansowaną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dowodzi umiejętności samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej. Niniejszym wnoszę o przyjęcie i dopuszczenie recenzowanej rozprawy do publicznej obrony.

Biorąc pod uwagę oryginalność poruszanej w pracy problematyki badawczej, niezwykle wartościowe dla praktyki wnioski wpływające z badań oraz wartość dodaną przeprowadzonych badań wnoszę o wyróżnienie rozprawy Pani mgr Anny Kowla-Pawul.

¹ <https://isp-modzelewski.pl/produkt/wersja-pdf-bisp-doradztwo-podatkowe-nr-01-2022/#tab-description> (dostęp: 22.05.2022).